บทที่ 12
การใช้เวชปฏิบัติอิงหลักฐานกับการดูแลโดยยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง
(Evidence-Based Practice and Patient-Centered Medicine)

นพ.ชัยสิริ อังกุระวรานนท์

12.1 ความสำคัญ

หากกล่าวถึงคำว่า “เวชปฏิบัติอิงหลักฐาน” ในอดีตจะหมายถึง การหาหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จากงานวิจัยที่ดีที่สุด เพื่อใช้ในการรักษาผู้ป่วยที่พบในเวชปฏิบัติ[1] ซึ่งในปัจจุบันได้มีการขยายคำนิยามเพิ่ม เนื่องจากพบว่าหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จากงานวิจัยเพียงอย่างเดียวนั้น ไม่เพียงพอที่จะนำไปสู่การรักษาได้ และนอกจากนั้นแล้ว ผู้ให้การดูแลรักษาต้องคำนึงถึงอีกสององค์ประกอบเพิ่มเติม เพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจ องค์ประกอบแรก คือ ความเชี่ยวชาญของผู้ให้การดูแลรักษา ซึ่งหมายถึงความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้ให้การดูแลรักษา[2] ส่วนองค์ประกอบที่สอง คือ ความต้องการและความคาดหวังของผู้ป่วย ดังนั้นเวชปฏิบัติอิงหลักฐานจึงได้นิยามว่าเป็นเวชปฏิบัติที่ผสมผสานหลักฐานจากงานวิจัย (research evidence) ความเชี่ยวชาญของผู้ให้การดูแลรักษา (clinical expertise) และความต้องการของผู้ป่วย (patient preference)[3]

แม้ว่านิยามของเวชปฏิบัติอิงหลักฐานในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 จะไม่ได้เปลี่ยนไป แต่ได้มีขยายขอบเขตให้คำนึงถึงภาวะโรคและสภาวะแวดล้อม (clinical state and circumstances) เพิ่มเติมด้วย ซึ่งหมายถึง การดำเนินโรคและอาการที่แสดงในช่วงที่แตกต่างกัน และในสภาวะแวดล้อมที่แตกต่างกันอาจนำมาสู่การตัดสินใจการรักษาที่แตกต่างกัน เช่น ในคนไข้โรคเส้นเลือดสมองอุดตัน หากสามารถเข้ารับบริการในสถานบริการที่มีความพร้อมได้อย่างรวดเร็ว อาจจะได้รับประโยชน์ที่จะได้รับยาละลายลิ่มเลือด แต่หากไปรับบริการในสถานบริการที่มีข้อจำกัดอันเป็นเหตุให้ล่าช้า ไม่มีความพร้อมด้านอุปกรณ์และเวชภัณฑ์ หรือไม่มีความพร้อมในการตรวจเลือดและเฝ้าระวังภาวะแทรกซ้อน ผู้ป่วยอาจได้รับอันตรายจากการได้ยาสลายลิ่มเลือดมากกว่า เป็นต้น

และนอกจากประเด็นนี้ ยังได้เพิ่มการตีความหมายและขอบเขตของประเด็นความเชี่ยวชาญของผู้ให้การดูแลรักษาเช่นกัน คือจากเดิมที่หมายถึงความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของผู้ให้การดูแลรักษา ในศตวรรษที่ 21 นี้ ความเชี่ยวชาญของผู้ให้การดูแลรักษายังรวมถึงทักษะการใช้วิจารณาณที่จะสามารถรักษาสมดุลระหว่างหลักฐานจากงานวิจัย ภาวะโรคและสภาวะแวดล้อม และความต้องการของผู้ป่วย[4] ดังภาพที่ 12.1

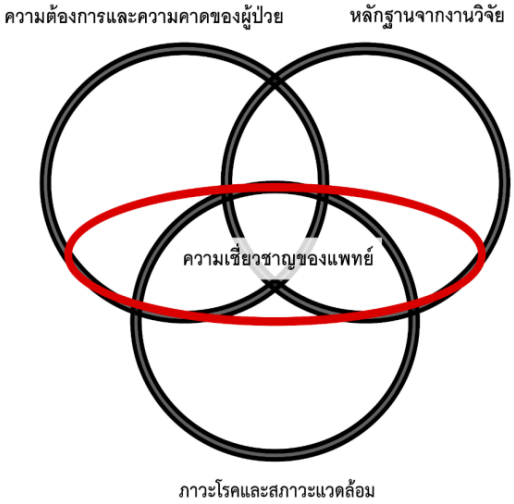

ภาพที่ 12.1 หลักการของเวชปฏิบัติอิงหลักฐาน

หลักการของเวชปฏิบัติอิงหลักฐานที่ต้องผสมผสานระหว่าง หลักฐานจากงานวิจัย ภาวะโรค และความต้องการของผู้ป่วย ร่วมกับความเชี่ยวชาญของผู้ให้การดูแลรักษา จึงไม่ได้แตกต่างไปจากหลักการของการดูแลผู้ป่วยโดยยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางมากนัก ซึ่งเน้นหลักของการเข้าใจโรค การเข้าใจคน และการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้ให้การดูแลรักษาและผู้ป่วย (*อ่านบทที่ 1 และ 2*) การนำหลักการของเวชปฏิบัติอิงหลักฐานนำมาประยุกต์ใช้ จึงอาศัยความรู้และทักษะที่คล้ายเคียงกับการดูแลผู้ป่วยโดยยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง แต่ต้องเพิ่มความรู้และทักษะสำคัญสองประการ ได้แก่ ทักษะในการค้นหาหลักฐานจากงานวิจัย (searching skill) และทักษะในการประเมินความน่าเชื่อถือของผลงานวิจัย (critical appraisal skill)[5]

ปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และสาธารณสุขอย่างรวดเร็ว มีข้อมูลจากงานวิจัยเพิ่มมากขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงทางเศษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้หลักการของเวชปฏิบัติอิงหลักฐานมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังในบทความหนึ่งของวารสาร The British Medical Journal (BMJ) ปี ค.ศ. 2008 ที่ว่า *"แพทย์ในศตวรรษที่ 21 ที่ไม่สามารถประเมินความน่าเชื่อถือของผลงานวิจัยนั้นไม่พร้อม (ที่จะดูแลคนไข้) เช่นเดียวกับการไม่สามารถวัดความดัน หรือตรวจร่างกายคนไข้ หลักสูตรแพทยศาสตร์ต้องสอนทักษะนี้ และประเมินทักษะอย่างเข้มงวด ไม่แตกต่างกับทักษะการตรวจร่างกาย[6]"* จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้ให้การดูแลรักษาผู้ป่วย โดยเฉพาะแพทย์ควรจะทราบทักษะของการนำหลักฐานจากงานวิจัยมาใช้ในการดูแลผู้ป่วยได้อย่างถูกต้อง ดังนั้น ในบทนี้จึงจะเน้นขั้นตอนในการค้นหาหลักฐานจากงานวิจัย และขั้นตอนในการประเมินความน่าเชื่อถือของผลงานวิจัย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ในเวชปฏิบัติอย่างเหมาะสมต่อไป ควบคู่กับการประเมินภาวะโรค สภาวะแวดล้อม และความต้องการเบื้องต้นของผู้ป่วย

12.2 แนวทางปฏิบัติ

ขั้นตอนการทำเวชปฏิบัติอิงหลักฐานนั้น สามารถสรุปเป็น 5 ขั้นตอนสั้น ๆ ตามหลัก 5A's ของการทำเวชปฏิบัติอิงหลักฐาน[7] ดังนี้

Ask	ตั้งคำถามทางคลินิกที่งานวิจัยสามารถช่วยตอบได้
Acquire	ค้นหาหลักฐานทางการแพทย์
Appraise	ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางการแพทย์
Apply	นำหลักฐานมาประยุต์ใช้
Assess	ประเมินและติดตามผลลัพธ์การนำมาใช้

<u>ขั้นตอนที่ 1</u> Ask: ตั้งคำถามทางคลินิก

การตั้งคำถามจำเป็นต้องตั้งประเด็นคำถามที่ชัดเจน ซึ่งลักษณะคำถามทางคลินิก มักมีสองลักษณะ คือ คำถามพื้นฐาน และคำถามที่จำเพาะต่อการตัดสินใจ

คำถามพื้นฐาน (background question) มักจะเป็นลักษะคำถามเชิง "ทำไม/อะไร (what)" "เพราะอะไร (why)" "กับใคร (who)" "ที่ไหน (where)" เช่น หากพบว่าผู้ป่วยมาด้วยอาการอ่อนแรงครึ่งซีก สงสัยมีโรคหลอดเลือดสมอง (cerebrovascular disease) ผู้ให้การดูแลรักษาอาจมีถามว่า อะไรคือสาเหตุของโรคหลอดเลือดสมอง และผู้ป่วยรายนี้มีความเสี่ยงที่จะเป็นโรคนี้ได้ไหม แล้วอะไรคือการรักษามาตรฐานของผู้ป่วยที่มีภาวะนี้คืออะไร ซึ่งคำถามเหล่านี้มักหาคำตอบได้ในหนังสือ ตำราและคู่มือแนวทางปฏิบัติ (clinical practice guideline)

ส่วนคำถามที่งานวิจัยจะช่วยตอบได้นั้น มักเกี่ยวข้องและจำเพาะกับการตัดสินใจที่จะเลือกปฏิบัติในผู้ป่วยรายนั้น ๆ (foreground question) ซึ่งคำถามที่จำเพาะเพื่อประกอบการตัดสินใจในผู้ป่วยแต่ละราย มักจะมี 4 องค์ประกอบที่ชัดเจน ได้แก่ 1) ระบุกลุ่มประชากร (**P**opulation) 2) ระบุหัตถการหรือการทดลอง เช่น การให้ยา (**I**ntervention) 3) ระบุหัตถการเปรียบเทียบหรือกลุ่มเปรียบเทียบ (**C**ontrol) และ 4) ระบุผลลัพธ์ (**O**utcome) หรือที่มีอักษรย่อภาษาอังกฤษว่า PICO เช่น ในกรณีศึกษาผู้ป่วยมาด้วยอาการอ่านแรงครึ่งซีก สงสัยมีโรคหลอดเลือดสมอง (cerebrovascular disease) ผู้ให้การดูแลรักษา อาจมีคำถามเช่น *"ระหว่างโรคสมองขาดเลือดกับเส้นเลือดสมองแตก ภาวะไหนพบได้บ่อยกว่ากันในประเทศไทย"* หรือ *"การตรวจด้วยเครื่องเอกซเรย์คอมพิวเตอร์ หรือเครื่องเอกซเรย์คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า วิธีการไหนจะมีความแม่นยำกว่ากันในการวินิจฉัย"* หรือ *"เมื่อพบว่าเป็นโรคสมองขาดเลือดการให้ยาลดไขมันกลุ่ม statin จะช่วยลดอัตราการเสียชีวิตได้หรือไม่"* ซึ่งถึงแม้ลักษณะคำถามจะมีความหลากหลาย และต่างวัตถุประสงค์ คำถามอาจเน้นเพื่อหาความชุกและอุบัติการณ์ หาความแม่นยำในการวินิจฉัยหรือหาประสิทธิภาพของการรักษา แต่องค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ประชากร (P) หัตถการ (I) ตัวเปรียบเทียบ (C) และผลลัพธ์ (O) ก็ยังมีความชัดเจน และสามารถแบ่งแยกได้ ตามตารางที่ 12.1

ตารางที่ 12.1 ตัวอย่างลักษณะ foreground question ในกรณี ผู้ป่วยมาด้วยอาการอ่านแรงครึ่งซีก สงสัยมีโรคหลอดเลือดสมอง (cerebrovascular disease)

คำถาม	วัตถุประสงค์	Population	Intervention	Control	Outcome
ระหว่างโรคสมองขาดเลือดกับเส้นเลือดสมองแตก ภาวะใดพบได้บ่อยกว่ากันในประเทศไทย	ศึกษาอุบัติการณ์และความชุก (prevalence/incidence)	ผู้ป่วยมาด้วยอาการอ่านแรงครึ่งซีก ในไทย	ไม่มี	ไม่มี	1. โรคสมองขาดเลือด 2. เส้นเลือดสมองแตก
การตรวจด้วยเครื่องเอกซเรย์คอมพิวเตอร์หรือเครื่องเอกซเรย์คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า วิธีการใดจะมีความแม่นยำกว่ากันในการวินิจฉัย	การวินิจฉัย (diagnostic)	สงสัยมีโรคหลอดเลือดสมอง	การตรวจด้วยเครื่องเอกซเรย์คอมพิวเตอร์	การตรวจด้วยเครื่องเอกซเรย์คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า	1. โรคสมองขาดเลือด 2. เส้นเลือดสมองแตก
หากไม่ได้รับการรักษาเพิ่มเติม โอกาสที่ผู้ป่วยจะกลับมามีกำลังในด้านที่อ่อนแรงแค่ไหนใน 1 ปี	การพยากรณ์ (prognosis)	ผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมอง	ไม่มี	ไม่มี	แรงของกล้ามเนื้อ (muscle power) หลังป่วย 1 ปี
หากพบว่าสมองขาดเลือด การให้ยากลุ่ม statin จะช่วยลดอัตราการเสียชีวิตได้หรือไม่	การรักษา (treatment)	ผู้ป่วยโรคสมองขาดเลือด	ยากลุ่ม statin	ยากลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ยากลุ่ม statin	การเสียชีวิต

ร่างหนังสือ

<u>ขั้นตอนที่ 2</u> Acquire: ค้นหาหลักฐานทางการแพทย์

เมื่อได้ คำถามทางคลินิก และองค์ประกอบของ PICO แล้ว ผู้ให้การดูแลรักษาควรนำคำสำคัญ (keyword) ที่ระบุใน PICO มาค้นหาในฐานข้อมูลมาตรฐาน เช่น PubMed, Scopus หรือ Web of Science ซึ่งถึงแม้ฐานข้อมูลนั้นมีความแตกต่าง เรื่องการเข้าถึง ช่วงปี และจำนวนวารสารที่ครอบคลุม หากไม่ได้อยู่ในสถาบันที่สามารถเข้าถึงฐานข้อมูลที่ต้องมีค่าใช้จ่าย สามารถใช้การค้นหา PubMed ในเบื้องต้นก่อนได้ เพราะมีงานวิจัยที่สนับสนุนว่า การค้นหาวารสารโดยใช้ PubMed นั้นมีประสิทธิสูงทั้งในแง่ความง่ายต่อการเข้าถึง เนื่องจากไม่มีค่าใช้จ่าย และมีความครอบคลุมสูง[8]

จากหน้าเว็บไซต์ฐานข้อมูล PubMed (https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/) ผู้ค้นหาสามารถใส่คำสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของ PICO โดยเชื่อมแต่ละคำด้วย “AND” เช่น หากคำถามคือ การให้ยากลุ่ม statin จะช่วยลดอัตราการเสียชีวิตได้หรือไม่ในกลุ่มโรคสมองขาดเลือด อาจใช้คำสำคัญในการค้นว่า “statin AND ischemic stroke AND mortality” ซึ่งก็จะงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น เรื่อง **Statin** therapy and outcome after **ischemic stroke**: systematic review and meta-analysis of observational studies and randomized trials ดังแสดงในภาพที่ 12.2 อีกช่องทางหนึ่งที่สามาถทำได้ คือ ผู้ค้นหาสามารถใส่ คำสำคัญ ผ่าน clinical queries ของ PubMed (https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/clinical) โดยผลของการค้นหาจะถูกแยกตามลักษณะงานวิจัยว่าเป็น การทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (systematic review) หรือเป็นบทความต้นฉบับ (original article) และสามารถเลือกลักษณะย่อยต่าง ๆ ของงานวิจัย เช่นว่า เพื่อการพยากรณ์หรือการรักษา เป็นต้น (ภาพที่ 12.3) ส่วนเทคนิคอื่น ๆ ที่ใช้บ่อยในการสืบค้นแบบขั้นสูง ใน PubMed เช่น ตรรกบูลีน (Boolean logic) การค้นแบบวลี (phrase search) และการตัดคำ (truncation) สามารถศึกษาเพิ่มเติมได้ในตารางที่ 12.2 และผ่านเว็บไซต์ของ PubMed[9]

ร่างหนังสือ

ภาพที่ **12.2** ตัวอย่างการค้นหาหลักฐาน ใน PubMed

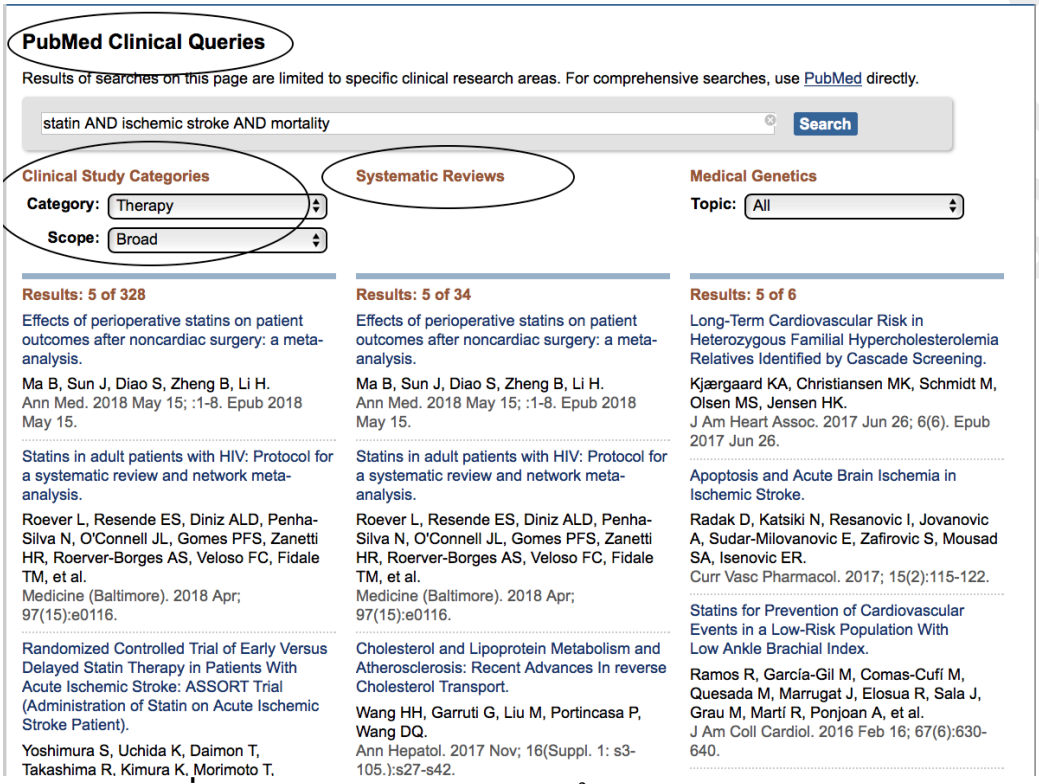

ภาพที่ 12.3 ตัวอย่างการค้นหาหลักฐาน ใน PubMed Clinical Queries

ตารางที่ 12.2 เทคนิคการสืบค้นแบบขั้นสูงใน PubMed

เทคนิค	คำสั่ง	ตัวอย่างการสืบค้น	คำอธิบาย หรือ ข้อแนะนำ
ตรรกบูลีน# (Boolean logic)	AND	stroke AND statin	หาบทความ ที่มีคำสำคัญทั้งสองคำ
	OR	Stroke OR statin	หาบทความ ที่มีคำสำคัญว่า stroke หรือ statin อย่างใดอย่างหนึ่ง
	NOT	Stroke NOT statin	หาบทความ ที่มีคำสำคัญว่า stroke แต่ต้องไม่มีคำสำคัญว่า statin
การค้นแบบวลี (phrase search)	ใส่อัญประกาศ	“acute stroke”	แนะนำให้ใช้หลังได้พยายามค้นหาแบบแยกคำสำคัญแล้ว
การตัดคำ (truncation)	ใส่ดอกจัน	weak*	จะค้นหาคำสำคัญ ที่เริ่มต้นด้วย weak เช่น weak, weakness, weakly
การกำหนดระยะ (proximity)	---	-----	ไม่สามารถทำได้ใน PubMed

#ต้องเขียนคำสั่งด้วยตัวอักษรพิมพ์ใหญ่ (capital letters)

<u>ขั้นตอนที่ 3</u> Appraise: ประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางการแพทย์

ในการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางการแพทย์นั้นประกอบด้วย 4 คำถามหลัก[10] ได้แก่

1) งานวิจัยชิ้นนั้นได้กำหนดคำถามวิจัยที่ชัดเจน ตามหลัก PICO แล้วหรือไม่
2) งานวิจัยชิ้นนั้นได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสมกับการตอบคำถามหรือไม่
3) หากระเบียบวิธีวิจัยทำให้ผลน่าเชื่อถือ ผลของงานวิจัยนั้น มีความสำคัญทั้งทางสถิติ และทางคลินิกหรือไม่
4) หากระเบียบวิธีวิจัยน่าเชื่อถือ และผลของงานวิจัยมีความสำคัญแล้ว จะสามารถมาประยุกต์ใช้กับผู้ป่วย หรือประชากรที่ผู้ให้การดูแลรักษากำลังดูแลอยู่หรือไม่

หากจากประเมินเบื้อง แล้วมีคำตอบว่า “ไม่” ใน ข้อใดข้อหนึ่ง ผู้ให้การดูแลรักษาควรเลือกที่จะไปอ่านบทความอื่น

ในส่วนของรายละเอียดของการประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางการแพทย์นั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะวัตถุประสงค์ของงานวิจัยว่าเป็นการศึกษาเพื่อการวินิจฉัย (diagnostic) การพยากรณ์โรค (prognostic) หรือการประเมินการรักษา (treatment)

แนวทางการประเมินยังสามารถขึ้นกับระเบียบวิธีวิจัยงานวิจัยว่าเป็นการวิจัยประเภทการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ (systematic review) ที่มีการใช้การวิเคราะห์อภิมาน (meta-analysis) หรือระเบียบวิธีวิจัยงานวิจัยที่มีการทดลองแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุม (randomized controlled trial) โดยตัวอย่างคำถามที่ใช้ในการประเมินงานวิจัยแบบ randomized controlled trial

สามารถศึกษา ได้ในตารางที่ 12.3 ส่วนแบบประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางการแพทย์อื่น ๆ สามารถศึกษาเพิ่มเติมและดาวน์โหลดได้จากเว็บไซต์ของ Center for Evidence Base Medicine, University of Oxford[10]

ตารางที่ 12.3 คำถามช่วยประเมินความน่าเชื่อถือของงานวิจัยที่มีการทดลองแบบสุ่มและมีกลุ่มควบคุม (randomized controlled trial)[11]

คำถาม	หลักการและ ความสำคัญ
ได้ใช้การสุ่ม (randomization) ในการแบ่งกล่มทดลอง และกลุ่มควบคุม หรือไม่	การสุ่ม จะช่วยควบคุมปัจจัยกวน (confounding) โดยการช่วยกระจายให้ทั้งสองกลุ่ม มีลักษณะที่สำคัญใกล้เคียงกัน
ลักษณะประชากรในกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีความคล้ายคลึงกันหรือไม่	หากทำการสุ่มได้ดี ลักษณะประชากร ของทั้งสองกลุ่มควรจะคล้ายๆกัน โดย สามารถพิจารณา จากสัดส่วน และ ค่าเฉลี่ย ของแต่ละตัวแปร โดยไม่ต้องคำนึง ถึงนัยสำคัญทางสถิติ
นอกเหนือจากปัจจัยที่กำลังศึกษา (intervention) การดูแลและการรักษาอื่น ๆ ระหว่างสองกลุ่มนั้นเหมือนกันหรือไม่	นอกเหนือจาก intervention แล้ว การดูแลและการรักษาอื่น ๆ ควรจะเหมือนกัน เช่น หากต้องการเปรียบเทียบยาทดลองกับยาหลอก (placebo) การรักษาอื่น ๆ เช่น การได้รับสุขศึกษา ควรเหมือนกันทั้งสองกลุ่ม หากในกลุ่มทดลอง ได้ทั้งยาทดลองและสุขศึกษา แต่กลุ่มควบคุมได้เพียงยาหลอก จะไม่สามารถแยกได้ว่าผลความแตกต่างที่เกิดขึ้น เกิดจากยาทดลอง หรือ การได้รับสุขศึกษา
สามารถติดตามผู้ป่วยได้ครบถ้วนหรือไม่	อาสาสมัครในแต่ละกลุ่ม ไม่ควรหายไปเกิน 20% เพราะประชากรที่เหลือ อาจไม่สามารถเป็นตัวแทนของประชากรตอนเริ่มศึกษาได้ ประชากรที่ยังคงอยู่ในโครงการอาจมีลักษณะที่แตกท่างออกไปจากตอนเริ่มโครงการ โดยทั่วไปมักพบว่ากลุ่มคนที่หายไปมักมีผลลัพธ์ในทางที่ไม่ดีมากกว่าคนที่ยอมอยู่ในโครงการต่อเนื่อง ดังนั้นในกลุ่มที่ไม่สามารถติดตามผู้ป่วยได้ครบถ้วน อาจทำให้ผลลัพธ์ในกลุ่มนั้นดีเกินจริง เพราะคนที่มีผลลัพธ์ที่ไม่ดี ไม่ได้ถูกติดตาม

การวิเคราะห์ ได้วิเคราะห์คนไข้ตามกลุ่มที่ถูกสุ่ม (intention to treat analysis) หรือไม่	ควรวิเคราะห์แบบ intention to treat เนื่องจากยังคงรักษา ลักษณะประชากรสองกลุ่มให้ มีความคล้ายคลึงกันตามหลักของการสุ่มตั้งต้น (randomization) หาก ยอมให้คนไข้ย้ายกลุ่ม แล้ววิเคราะห์ตามสิ่งที่ผู้ป่วยได้ทำจริง (per protocol analysis) นั้น มีความเป็นไปได้ที่ลักษณะตั้งต้นของประชากรสองกลุ่ม อาจมีความไม่เหมือนกัน และอาจสูญเสียลักษณะที่เกิดจากการ randomization ความแตกต่างที่พบใน per protocol analysis จึงอาจไม่ได้เกิดจาก intervention ที่กำลังศึกษา แต่เกิดจากปัจจัยกวนอื่นได้
ผลลัพธ์ที่ศึกษา เป็น เชิงวัตถุวิสัย (objective measurement) หรือ เชิงจิตวิสัย (subjective measurement)	หากผลลัพธ์นั้นเป็นเชิงวัตถุวิสัย (objective measurement) สามารถวัดได้ชัดเจน เช่น การ ตาย หรือ สามารถวัดได้ด้วย เครื่องยนต์ หรือเครื่องมือ เช่น ระดับน้ำตาล หรือไขมันในเลือด อาจไม่ต้องกังวลเรื่องความลำเอียง เข้าข้างกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากนัก
ทั้งผู้ป่วยและผู้ประเมินผลลัพธ์ ทราบหรือไม่ว่า ผู้ป่วยถูกสุ่มเข้าในกลุ่มทดลองหรือกลุ่มควบคุม	เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้วิจัยลำเอียงเข้าข้างกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทั้งผู้ป่วยและผู้ประเมินผลลัพธ์ **ไม่ควร**ทราบว่า ผู้ป่วยถูกสุ่มเข้าในกลุ่มทดลองหรือ กลุ่มควบคุม (double blind) ในกรณีที่ผู้ป่วยทราบว่าตนอยู่กลุ่มควบคุม ผู้ป่วยในกลุ่มควบคุมอาจไปปฏิบัติตนให้ใกล้เคียงกับกลุ่มทดลอง ซึ่งจะส่งผลให้ไม่สามารถเห็นความแตกต่างของผลลัพธ์ระหว่างสองกลุ่มได้ หากผู้วิจัยที่ประเมินผลลัพธ์ทราบว่าผู้ป่วยถูกสุ่มเข้าในกลุ่มทดลองหรือกลุ่มควบคุม อาจเกิดความลำเอียงเข้าข้างกลุ่มทดลองในการประเมินผลได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ผลลัพธ์เป็นเชิงจิตวิสัย (subjective measurement) เช่น ความพึงพอใจ
ผลของงานวิจัยนั้น มีความสำคัญทั้งทางสถิติและทางคลินิก หรือไม่	หากพบว่า ภายใน 5 ปี กลุ่มที่ได้ยา statin เสียชีวิต 3.12% และ กลุ่ม placebo ได้เสียชีวิต 3.48% ผู้วิจัยอาจนำเสนอเพียงข้อมูลแต่ละกลุ่มแบบนี้ โดยหากพบว่า $p<0.05$ หมายความว่าโอกาสที่จะเห็นความแตกต่างนี้โดยบังเอญ มีน้อยกว่า 5 % จึงเชื่อได้ว่า น่าจะมีความแตกต่างจริง

	นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังสามารถ เปรียบเทียบขนาดของความสัมพันธ์ในรูปแบบอื่น ๆ ร่วมกับการแสดงค่า p-value โดยอาจแสดงเป็น 1) ผลต่างระหว่างสองกลุ่ม (absolute risk reduction) ได้แก่ 3.48 - 3.12 = 0.36 แปลผลว่า โอกาสการเสียชีวิต ในกลุ่ม statin น้อยกว่า กว่ากลุ่ม placebo 0.36% 2) เปรียบเทียบเป็น จำนวนเท่า (relative risk) ได้แก่ 3.12/3.48=0.90 แปลผลว่า โอกาสการเสียชีวิต ในกลุ่ม statin เป็น 0.90 เท่า ของกลุ่ม placebo 3) เอาผลต่างระหว่างกลุ่ม เทียบสัดส่วนกับ ความเสี่ยงของกลุ่ม placebo (relative risk reduction) = (3.48-3.12)/3.48 = 0.10 แปลผลว่า เมื่อเทียบกับความเสี่ยงในกลุ่ม placebo การได้ยา ในกลุ่มลดโอกาสการเสียชีวิตลง 10%
ผลของงานวิจัยนั้น มีขความแม่นยำ (precision) เพียงใด	ความแม่นยำของผล สังเกตได้จาก confidence interval (CI) โดยในตัวอย่างข้างต้น หากพบว่า ผลต่างระหว่างสองกลุ่ม (absolute risk reduction) เท่ากับ 0.36 (95% CI 0.02 to 3.15) แปลว่า ว่า โอกาสการเสียชีวิต ในกลุ่ม statin น้อยกว่ากลุ่ม placebo ได้ตั้งแต่ 0.02% ถึง 3.15% ซึ่งช่วงที่กว้าง อาจทำให้ผู้ให้การดูแลรักษาตัดสินใจยากในการนำผลมาประยุตใช้กับคนไข้ เพราะหากลดได้เพียง 0.02% อาจไม่ได้มีนัยสำคัญทางคลินิก หรือประโยชน์ที่ได้ อาจไม่คุ้มกับความเสี่ยง หรือค่าใช้จ่าย

<u>ขั้นตอนที่ 4</u> Apply: นำหลักฐานมาประยุกต์ใช้

ก่อนนำหลักฐานมาประยุกต์ใช้กับผู้ป่วย ผู้ให้การดูแลรักษาควรคำนึงถึงอีก 3 ประเด็น ได้แก่

1) ผู้ป่วยในการดูแลนั้นมีความแตกต่างจากผู้ป่วยในงานวิจัยจนไม่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้หรือไม่
2) การรักษานั้นสามารถทำได้ในบริบท หรือระบบสุขภาพของผู้ให้การรักษาหรือไม่ และยังต้องคำนึงถึงความสามารถในการให้บริการ การติดตามการดูแลและการเข้าถึงการรักษาตามสิทธิร่วมด้วย
3) ผลประโยชน์ที่ผู้ป่วยจะได้จากการรักษาคุ้มค่ากับความเสี่ยงของการรักษาหรือไม่

<u>ขั้นตอนที่ 5</u> ASSESS: ประเมินและติดตามผลลัพธ์การนำมาใช้

เมื่อได้ข้อสรุปจากการประเมินคุณค่าของงานวิจัยแล้ว ผู้ให้การดูแลรักษามีหน้าที่สื่อสารหลักฐานทางการแพทย์ และข้อมูลต่าง ๆ ให้แก่ผู้ป่วย เพื่อประกอบวางแผนการรักษาร่วมกันกับผู้ป่วย ซึ่งอาศัยหลักการของการดูแลผู้ป่วยโดยยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลาง และอาจจำเป็นต้องใช้ทักษะของการสื่อสารและทักษะการสัมภาษณ์เพื่อปลุกเร้าแรงจูงใจในการสื่อสารกับผู้ป่วย ซึ่งสามารถอ่านได้จากบทต่าง ๆ ในหนังสือเล่มนี้ จากนั้นมีการประเมินและติดตามผลลัพธ์ของการรักษา โดยสามารถอ้างอิงระยะเวลาที่ควรติดตาม หรือวิธีการติดตามได้จากหลักฐานทางการแพทย์ที่ได้นำมาอ้างอิงเพื่อการวางแผนการรักษานั้น ๆ

12.3 สรุป

หลักการของเวชปฏิบัติอิงหลักฐาน เป็นการผสมผสานหลักฐานจากงานวิจัย ภาวะโรค สภาพแวดล้อม และความต้องการของผู้ป่วย เข้ากับความเชี่ยวชาญของแพทย์และทีมสุขภาพผู้ให้การดูแล สามารถยึดหลักการของเวชปฏิบัติอิงหลักฐานนี้ เข้ากับหลักการดูแลโดยยึดผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางได้ เนื่องจากมีแก่นของการปฏิบัติเช่นเดียวกัน โดยมีขั้นตอนในการปฏิบัติหลัก ๆ อยู่ 5 ขั้นตอน ได้แก่ Ask, Acquire, Appraise, Apply และ Assess (ภาพที่ 12.4) ซึ่งการนำหลักของ EBM ประยุกต์ใช้นั้น ช่วยเพิ่มความสมบูรณ์ในการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม และส่งผลให้ผลลัพธ์ในการดูแลนั้นดีขึ้น[12] อย่างไรก็ตาม ยังคงมีอีกหลายภาวะ ที่ในปัจจุบันยังไม่ค่อยมีหลักฐานทางการแพทย์เกี่ยวกับการดูแลมากนัก โดยเฉพาะกลุ่มที่มีโรคเรื้อรังซับซ้อน (multi-morbidities) หรือการรักษาที่ไม่ได้ใช้ยา[13] ซึ่งผู้ให้การดูแลรักษาอาจต้องใช้วิจารณญาณที่มากขึ้นในการพิจารณาการรักษา

ภาควิชาฯ ลิขสิทธิ์

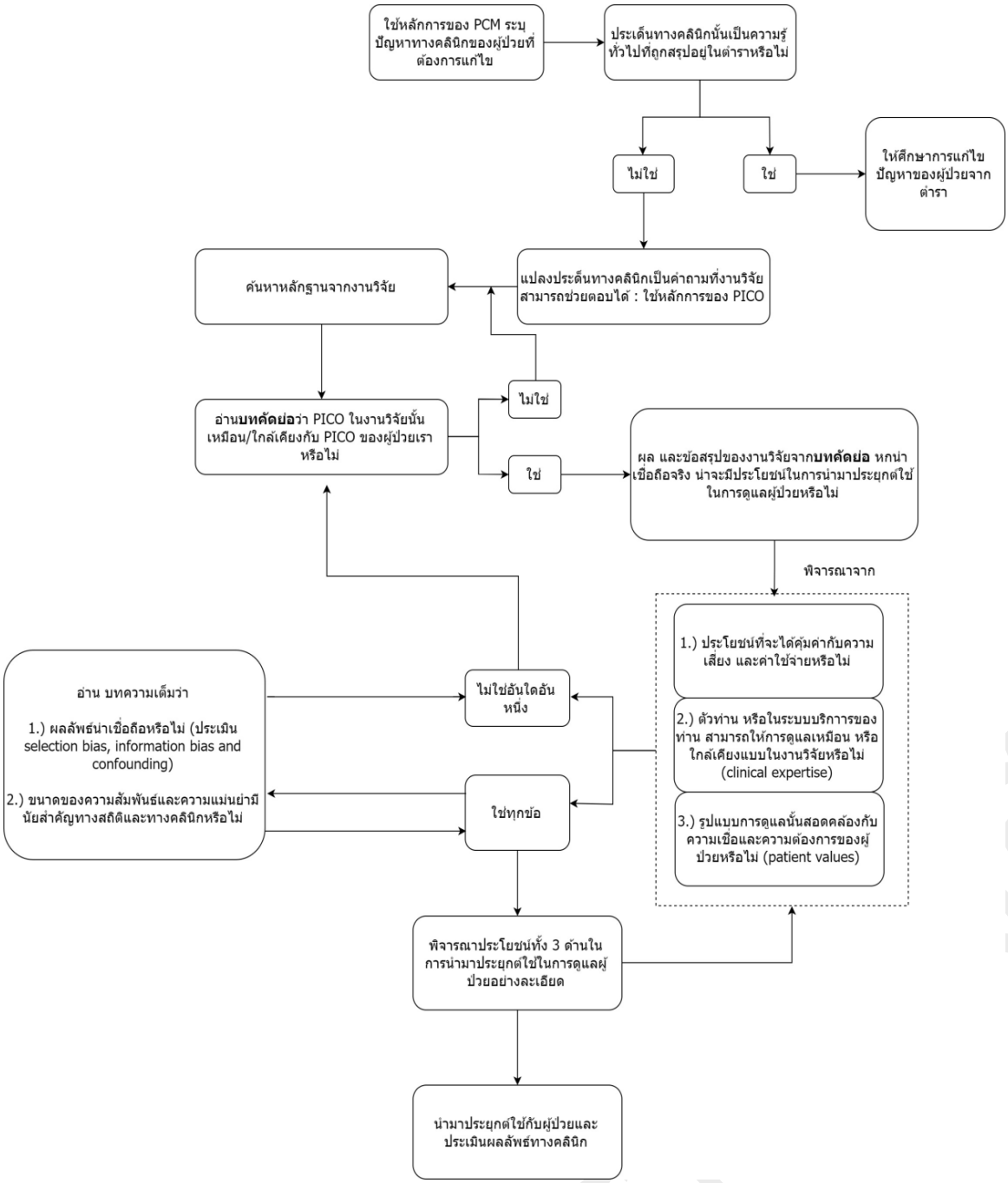

ภาพที่ 12.4 แผนผังสรุปขั้นตอนการทำเวชปฏิบัติอิงหลักฐาน

เอกสารอ้างอิง

1. Sackett DL. Evidence-based medicine. Seminars in Perinatology. 1997;21(1):3-5.

2. Sackett DL, Rosenberg WMC, Gray JAM, Haynes RB, Richardson WS. Evidence based medicine: what it is and what it isn't. BMJ. 1996;312(7023):71-2.

3. Sackett DL, Straus SE, Richardson WS, Rosenberg WMC, Haynes RB. Evidence-based Medicine: How to Practice and Teach EBM. 2nd ed: Churchill Livingstone; 2000.

4. Haynes RB, Devereaux PJ, Guyatt GH. Clinical expertise in the era of evidence-based medicine and patient choice. Evidence Based Medicine. 2002;7(2):36-8.

5. Guyatt G, Rennie D, Meade MO, Cook DJ. Users' Guides to the Medical Literature: A Manual for Evidence-Based Clinical Practice, Second Edition: McGraw-Hill Education; 2008.

6. Glasziou P, Burls A, Gilbert R. Evidence based medicine and the medical curriculum. BMJ. 2008; 337.

7. de Groot M, van der Wouden JM, van Hell EA, Nieweg MB. Evidence-based practice for individuals or groups: let's make a difference. Perspectives on medical education. 2013;2(4):216-21.

8. Falagas ME, Pitsouni EI, Malietzis GA, Pappas G. Comparison of PubMed, Scopus, Web of Science, and Google Scholar: strengths and weaknesses. The FASEB Journal. 2008;22(2):338-42.

9. U.S. National Library of Medicine. Building the Search [Available from: https://www.nlm.nih.gov/bsd/disted/pubmedtutorial/020_010.html.

10. Center for Evidence-Based Medicine, University of Oxford. Critical Appraisal tools [cited 2018 September 6]. Available from: https://www.cebm.net/2014/06/critical-appraisal/.

11. Lewis SC, Warlow CP. How to spot bias and other potential problems in randomised controlled trials. Journal of Neurology, Neurosurgery & Psychiatry. 2004;75:181-7.

12. Glasziou P. Why is evidence-based medicine important? Evidence Based Medicine. 2006;11:133-5.

13. Sheridan DJ, Julian DG. Achievements and Limitations of Evidence-Based Medicine. Journal of the American College of Cardiology. 2016;68(2):204-13.

สำเนาเพื่อใช้สิทธิ์